



Sociaal en Cultureel Planbureau

Een brede aanpak van kansenongelijkheid

Martin Olsthoorn

 @SCPonderzoek

11-05-2022



Maatschappelijke opgave

- "...de maatschappelijke opgave op gebied van kansengelijkheid, persoonlijke ontwikkeling en volwaardige participatie [is] hoe ervoor te zorgen dat burgers zinvol en volwaardig mee kunnen doen."
- "Maak [hiertoe] de analyse van kansengelijkheid breder (en betrek hierin de wensen en noden van burgers in diverse levensfasen)."



Sociaal en Cultureel Planbureau

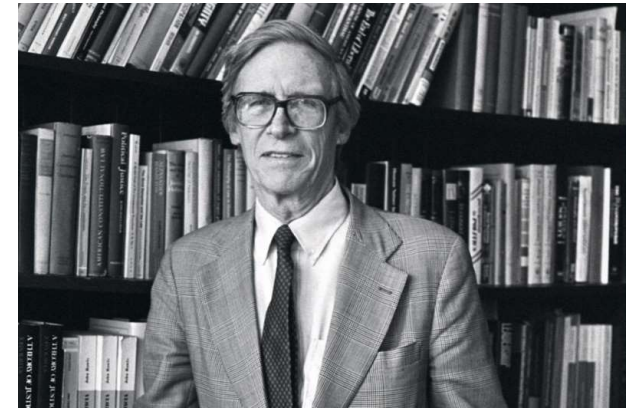
**Reflectie op het
coalitieakkoord
2021-2025**

vanuit het burgerperspectief



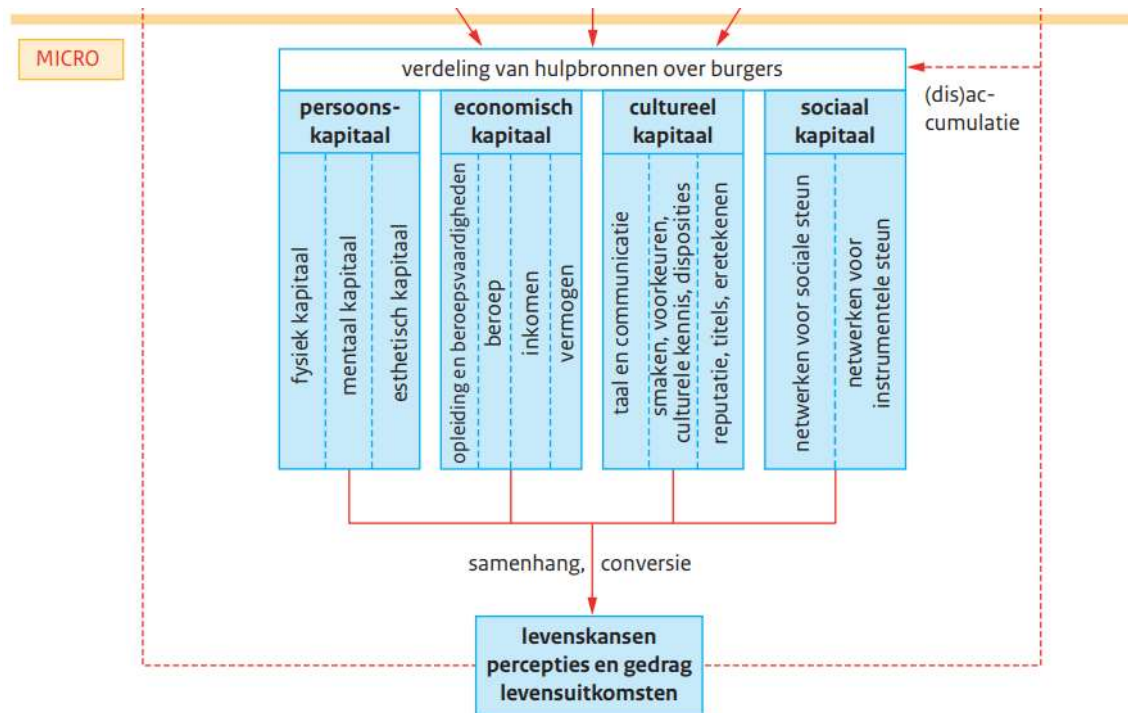
Een duik in de theorie

- › Resource benadering
 - Iedereen heeft een bepaald mandje hulpbronnen nodig om in vrijheid vorm te geven aan zijn of haar leven.
- › Capability benadering
 - Iedereen moet geëquipeerd zijn om in vrijheid te kiezen wat hij of zij wil zijn en doen, en niemand mag a priori uitgesloten zijn van mogelijke levenspaden.





Voorbeeld: Verschil in Nederland



Tabel 10.1

De zes groepen, naar onderliggende indicatoren, bevolking van 18 jaar en ouder, 2014 (in rangordes)

	gevestigde bovenlaag	jongere kansrijken	werkende middengroep	comfortabel gepensioeneerden	onzekere werkenden	precariaat
Onderwijs	1	2	3	5	4	6
Inkomen	1	4	2	3	6	5
Relatie arbeidsmarkt	3	2	1	5	4	6
Vrij vermogen	1	5	3	2	6	4
Woningvermogen	2	5	3	1	6	4
Fysiek	2	1	3	5	4	6
Esthetisch	2	1	4	3	6	5
Mentaal	1	3	4	2	6	5
BMI	2	1	3	4	5	6
Aantal contacten	1	5	2	4	3	6
Persoonlijke zaken bespreken	2	1	3	4	5	6
Instrumenteel netwerk	1	2	5	3	4	6
Leefstijl	1	2	4	3	5	6
Digitale vaardigheden	3	1	2	5	4	6
Engels	2	1	3	5	4	6

Bron: SCP (ViN'14)



Voorbeeld: Kansrijk armoedebeleid

- > “De financiële problematiek van het huishouden, de tegenslagen die arme kinderen te verwerken krijgen (Adverse Childhood Experiences -ACE’s) en het onvermogen van (gestreste) ouders om kinderen tegen stress te beschermen, leiden ertoe dat arme kinderen een verhoogd risico lopen om met constante en toxische stress op te groeien. Dit leidt tot een geremde hersenontwikkeling, daardoor tot leerproblemen, problemen met de geestelijke gezondheid, gedragsproblemen en allerhande lichamelijke aandoeningen.”
- > “Kinderen in armoede worden geregeld geboren met een lager geboortegewicht, eten minder en minder gezond dan leeftijdsgenoten in een huishouden met een hoger inkomen, hebben een groter risico op obesitas, roken vaker in de tienerjaren en hebben een grotere kans op overmatig alcohol- en drugsgebruik.”
- > Het ligt zeer voor de hand dat bovenstaande zaken niet bevorderlijk zijn voor deelname aan- en prestaties in het onderwijs.



Voorbeeld: Multiproblematiek

Figuur 3.1

Gebruik sociaaldomeinvoorzieningen, huishoudens met kinderen t/m 18 jaar oud, 2017 (aantal huishoudens x 1000)



Bron: CBS (SCP-stapelingsbestand 2017) SCP-bewerking

Tabel 5.1

Gebrek aan hulpbronnen van ouders van gebruikers van jeugdzorg en vergelijkingsgroepen naar achtergrondkenmerken, 2015-2017 (in procenten)

	geen werk	laag inkomen	lage opleiding
niet-gebruikers	15	5	25
alleen jeugdzorg	17	7	31
jeugdzorg en Participatiewet ^a	61	33	63
jeugdzorg en Wmo 2015	51	18	53
Participatiewet en Wmo (geen jeugdzorg)	69	39	54

a inclusief jeugdzorg en Participatiewet en Wmo 215.

Bron: SCP (SDI'15-'17)

Tabel 5.2

Aanwezigheid van langdurige aandoeningen, ouders van gebruikers van jeugdzorg en vergelijkingsgroepen, 2015-2017 (in procenten)

	fysieke en psychische beperkingen (ook)			
	geen	alleen fysieke beperking	psychische beperking	verstandelijke beperking
niet-gebruikers	83	12	6	1
alleen jeugdzorg	78	13	3	1
jeugdzorg en Participatiewet ^a	54	22	25	9
Jeugdzorg en Wmo2015	45	23	22	15
Participatiewet en Wmo 2015 (geen jeugdzorg)	52	22	26	7

a Inclusief jeugdzorg en Participatiewet en Wmo 2015.

Bron: SCP (SDI'15-'17)



Voor succesvol kansengelijkheidsbeleid moet naar het hele mandje hulpbronnen gekeken worden. Als er meerdere tekorten zijn, volstaat het zelden om er maar één daarvan te repareren.



Hoe noodzakelijk zijn brede investeringen?

- > Opleiding/onderwijs is een (belangrijke) hulpbron, maar kansen worden ook bepaald door andere hulpbronnen.
 - Bredere investeringen zijn wenselijk voor kansengelijkheid.
- > Kinderen met te weinig hulpbronnen komen moeilijk mee in het onderwijs en plukken niet de vruchten van investeringen in het onderwijs.
 - Bredere investeringen zijn noodzakelijk voor kansengelijkheid.
- > Kinderen met veel hulpbronnen plukken wel de vruchten van investeringen in het onderwijs.
 - Alleen investeren in het onderwijs en niet breder, vergroot de kansenongelijkheid.



Kansengelijkheid in het coalitieakkoord

- > *Vergroten van kansengelijkheid* (basisonderwijs)
 - Rijke schooldag
 - Structurele versterking scholen met veel leerachterstanden
 - Verbeteraanpak passend onderwijs
 - Onnodig thuiszitten naar 0
- > *Basis op orde*
 - Masterplan kwaliteit en basisvaardigheden met 'effectief bewezen lesmethodes'
- > *Investeren in goede (en genoeg) leraren en schoolleiders*
 - Lijstje generieke maatregelen

**Omzien naar elkaar,
vooruitkijken naar
de toekomst**

Coalitieakkoord 2021 – 2025

VVD, D66, CDA en ChristenUnie

15 december 2021

Indruk: aantal zinnige maatregelen, maar wel vooral voor kinderen die op school zijn, in de klas kunnen zitten en enigszins in staat zijn om daar mee te komen.



Andere hulpbronnen?

> *Bestaanszekerheid*

- Werken lonender
- Doorzetten brede armoede en schuldenaanpak
 - Verbeteren schuldhulp, bijzondere bijstand, o.a.
- Periodiek herijken sociaal minimum

> *Jeugdzorg*

- Ambities, maar i.c.m. bezuinigingen op de langere termijn

**Omzien naar elkaar,
vooruitkijken naar
de toekomst**

Coalitieakkoord 2021 – 2025

VVD, D66, CDA en ChristenUnie

15 december 2021

**Indruk: beperkte
investerings voor
gezinnen die afhankelijk
zijn van de sociale
zekerheid en een beroep
moeten doen op
jeugdzorg**



Kansengelijkheid in het coalitieakkoord

- > Risico 1: Er gebeurt weinig voor huishoudens met een combinatie van werkloosheid, financiële tekorten en jeugdzorgproblematiek. Dat scheidt een risico dat juist kinderen die het nodig hebben niet profiteren van investeringen in het onderwijs.
- > Risico 2: Wat er buiten het onderwijs wel gebeurt, gebeurt niet als onderdeel van een integrale visie op kansengelijkheid. Dat scheidt het reële risico dat kansengelijkheidsbeleid verder fragmenteert wanneer er geprioriteerd moet worden.

In de uitwerking doen de departementen er goed aan om breed naar kansengelijkheid te kijken en daar beleidsmatig consequenties aan te verbinden. Betrek op zijn minst:

- Bestaanszekerheid
- Gezondheid en (jeugd)zorg



Wat kan er (ondertussen) op scholen gedaan worden?

Vat de zorgplicht breed op. Zoek de samenwerking op met andere disciplines. Hoe meer tekorten er in gezinnen aangepakt kunnen worden, hoe groter de kansen van het kind.

- › Denk na over het in huis halen van gedragswetenschappelijke expertise.
 - Een psycholoog, educatief therapeut o.i.d. op locatie kan signaleren, behandelen en als dat nodig is wachttijden helpen overbruggen.
- › Denk na over de rol die je als school kan spelen in de vroegsignalering van financiële problematiek. Wijs mensen waar mogelijk op de mogelijkheid om bijzondere bijstand of schuldhulp aan te vragen.
 - Een eerste gesprek hierover op school verlaagt de drempel om hulp te zoeken.
 - Ouders kunnen aangemoedigd worden een wijkteam te benaderen (of anderen toe te staan dat te doen), zodat het hele systeem bekeken wordt.



Kortom

- > De kansen van kinderen zijn het gevolg van de beschikking die zij hebben over een breed scala aan (met elkaar verweven) hulpbronnen.
- > Bekijk kansengelijkheid breed, en betrek andere domeinen dan alleen het onderwijs.
- > Gefragmenteerd beleid is verminderd effectief en werkt zo mogelijk zelfs averechts.
- > Een landelijke visie op kansengelijkheid zou op zijn minst ook bestaanszekerheid, gezondheid en (jeugd)zorg moeten omvatten.
- > Denk als onderwijs na over het samenbrengen van deze domeinen. Is er zorg in school te organiseren? En kan school een rol spelen bij de signalering van financiële problematiek?



Sociaal en Cultureel Planbureau

Bedankt voor uw aandacht!

Martin Olsthoorn

 @SCPonderzoek



Uitstapje: de SCP armoedegrens

Tabel 1 Referentiebudgetten voor een alleenwonende, 2017
(maandbedragen in euro's)

minimaal noodzakelijke kosten		additioneel pakket sociale participatie en ontspanning	
huur ^a	443	contributies en abonnementen	18,5
gas	60	bezoek ontvangen	19,5
elektriciteit	20	op bezoek gaan	5,5
water	9	vakantie/uitgaan	39
telefoon, televisie en internet	54	vervoer	13,5
verzekeringen ^b	45	totaal sociale participatie	96
contributies en abonnementen	2		
vervoer	14		
kleding en schoenen	56		
inventaris	74		
onderhoud huis en tuin	24		
voeding	201		
was- en schoonmaakartikelen	6		
persoonlijke verzorging	21		
diversen	10		
totaal minimaal noodzakelijke kosten	1039		

> “Armoede is te weinig financiële mogelijkheden hebben voor de minimaal noodzakelijke goederen en voorzieningen.”

Tabel 4.1

Enkele kenmerken van ouders van gebruikers van jeugdzorg en vergelijkingsgroepen naar achtergrondkenmerken^a, 2015-2017 (in jaren en procenten)

	leeftijd (jaren)	eenoudergezin (%)	niet-westerse migrant (%)
niet-gebruikers	42	6	15
alleen jeugdzorg	44	12	9
jeugdzorg en Participatiewet ^b	39	46	38
jeugdzorg en Wmo 2015	40	23	14
Participatiewet en Wmo 2015 (geen jeugdzorg)	41	36	58

a Bij tweoudergezinnen hebben de kenmerken betrekking op de ouder die de sdi-vragenlijst heeft ingevuld.

b Inclusief jeugdzorg en Participatiewet en Wmo 2015.

Bron: SCP (sdi '15-'17)